

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

VAT OP DE ZWERFKAT: HET TERUGDRINGEN
VAN GEZONDHEIDSRISICO'S
VOOR MENS EN DIER

SAMENVATTING

Doel en activiteiten van de Raad

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) is een onafhankelijke raad van deskundigen die de staatssecretaris van Economische Zaken gevraagd en ongevraagd adviseert over multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn inclusief diergezondheid. De RDA bestaat op dit moment uit circa vijfendertig leden met zeer uiteenlopende achtergrond en deskundigheid, die er op persoonlijke titel en zonder last of ruggenspraak zitting in hebben.

De Raad voor Dierenaangelegenheden behandelt vraagstukken over de volle breedte van het dierbeleid: over gehouden en niet-gehouden, dus 'in het wild levende' dieren, over hobbydieren, over gezelschapsdieren, en over productie- en proefdieren.

De Raad legt het resultaat van zijn beraadslagingen neer in een zogenaamde *zienswijze*. Die geeft een overzicht van wetenschappelijke en maatschappelijke achtergronden van een vraagstuk, en adviseert over beleidsrichtingen en oplossingsrichtingen voor dilemma's. Consensus is niet noodzakelijk: een zienswijze van de Raad kan minderheidsstandpunten bevatten.

Woord Vooraf

De kat is in ons land het enige huisdier dat vrijwel onbeperkte bewegingsvrijheid heeft buiten het huis en het erf van zijn eigenaar. Dat brengt mee dat er naast de gehouden huis-katten een omvangrijke populatie is ontstaan van zwervkatten. Dit kan overlast veroorzaken en het risico meebrengen van overdraagbare infecties en gezondheidsproblemen bij de mens en bij dieren. Met name dit laatste punt vindt de Raad in het onderzoek tot nu toe onderbelicht en daarom heeft hij de voorliggende zienswijze over deze problematiek opgesteld en aanbevelingen gedaan over hoe de problematiek beheerst en verkleind kan worden: vat op de zwervkat.

De Raad is zich bewust van de sterke betrokkenheid van veel mensen bij het wel en wee van katten, en dus ook van de reacties die het aanroeren van gezondheidsrisico's en mogelijke maatregelen kan veroorzaken. De zienswijze is opgesteld vanuit het streven om met inzet van katteneigenaren en betrokken partijen problemen te beheersen en te doen verkleinen.

Juist daarmee denkt de Raad een negatieve stemming ten aanzien van katten te kunnen voorkomen.

Omdat de Raad veel belang hecht aan een ruime verspreiding van zijn inzichten, is van de integrale zienswijze deze korte publiekssamenvatting gemaakt.

Den Haag, juni 2016

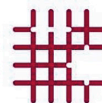

Marc Schakenraad, secretaris

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

VAT OP DE ZWERFKAT: HET TERUGDRINGEN
VAN GEZONDHEIDSRISICO'S
VOOR MENS EN DIER

SAMENVATTING

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Vat op de zwerfkat: het terugdringen van gezondheidsrisico's voor mens en dier

Ongevraagde zienswijze

Vraag: De oorspronkelijke vraag 'Is er een zwerfkattenprobleem en zo ja, hoe groot is dat?' is voor een groot deel beantwoord door eerder onderzoek, met name van **Wageningen UR** dat gereedkwam na de start van dit forum. Een onderdeel dat daarbij minder werd belicht is het risico van infecties bij zwerfkatten, voor de dieren zelf en hun welzijn, voor de volksgezondheid en ook voor andere dieren. Dit risico en de aanpak daarvan staan in deze zienswijze centraal.

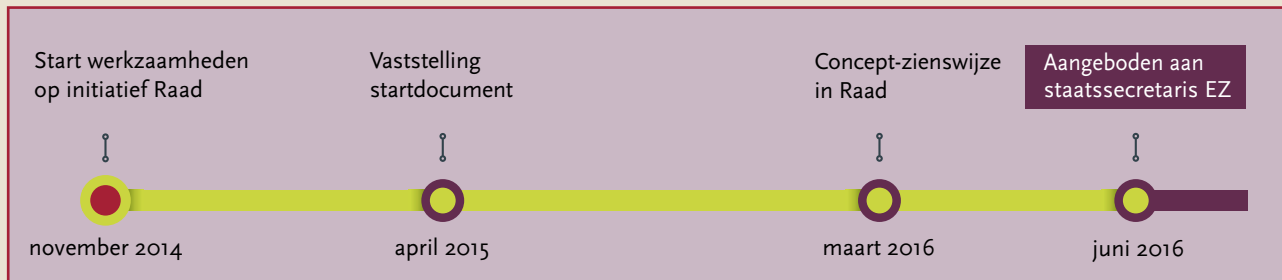
Aanleiding: In de vorige eeuw ontstond bij verschillende gelegenheden maatschappelijke onrust als de aandacht erop werd gevestigd dat katten een rol spelen bij het verspreiden van bijvoorbeeld toxoplasma. Meer recent hebben uitbraken van zoönosen als vogelgriep en Q-koorts maatschappelijke belangstelling gewekt voor ziekten die van dier op mens worden overgedragen. Daarom vond de Raad dat vooral het nog onderbelichte aspect van infectierisico's door zwerfkatten een adequate analyse en aanpak verdient.

Overwegingen: 'Er is in de afgelopen decennia internationaal heel veel gedaan om een goede aanpak van preventie van parasitaire katteninfecties overal ingang te doen vinden,' zegt Frans van Knapen, lid van de RDA en voorzitter van het forum dat deze zienswijze voorbereidde. Van Knapen is emeritus hoogleraar Veterinaire

Foto: Arenda Oomen

Frans van Knapen

Volksgezondheid aan de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. ‘Dat heeft geleid tot internationaal gestandaardiseerde preventie- en behandelingsmethoden. Maar als je dan tegelijk weet dat er een enorme populatie zwervkatten buiten bereik blijft van die aanpak, dan is het ook duidelijk dat het effect beperkt zal blijven.’ Twee infecties die veel voorkomen, soms met ernstige gevolgen voor mensen en dieren die worden besmet, zijn *Toxoplasma* en *Toxocara*. De besmetting gebeurt via een door katten besmette omgeving. Dat maakte het voor het forum de moeite waard, aldus Van Knapen, om het advies in het bijzonder op de preventie daarvan te richten. Omdat discussie over risico’s door katten vaak tot emotionele reacties kan leiden, vond het forum het volgens de voorzitter van belang om het probleem ‘zelf te formuleren, zelf met oplossingen te komen en naast de katteneigenaren te gaan staan.’ Het forum liet zich bij de Rotterdamse Stichting **Zwervkatten Rijnmond** informeren over de TNR-methode: *trap, neuter and return* ofwel vangen, castreren/steriliseren en terugzetten.

Advies: Zonder huiskat geen zwervkat, daarom richt de Raad zich ook op huiskatten. ‘Verplicht registreren (‘chippen’) van gehouden katten levert al veel winst op,’ aldus Van Knapen, ‘want veel zwervkatten zijn oorspronkelijk weggelopen, verdwaalde of achtergebleven huiskatten.’ Nieuw geboren gehouden katten moeten, ook

verplicht, zo jong mogelijk worden gecastreerd of gesteriliseerd. ‘Van zo’n algemene verplichting kan ontheffing worden verleend aan fokkers en andere gecertificeerde instellingen.’ Katten moeten volgens het advies worden opgenomen op de lijst van wettelijk toegestane huisdieren, de zogenaamde huisdierenlijst. Van Knapen: ‘Daardoor wordt het mogelijk om houderijvoorwaarden te formuleren, waaronder regelmatig ontwormen. Daar moeten katteneigenaren zich dan aan houden.’ Voor zwervkatten adviseert de Raad een consequent beleid van TNR. Van Knapen: ‘Zo’n aanpak kan succesvol zijn, hebben we gezien, als hij intensief wordt begeleid met de inzet van vele vrijwilligers.’ De Raad adviseert ook de haalbaarheid te onderzoeken van het inzetten van die vrijwilligers om zwervkatten regelmatig te ontwormen. Om regelmatig ontwormen te bevorderen moet de verkrijgbaarheid van middelen daarvoor bij dierspecialisten behouden blijven, maar wel begeleid door een goede training van de verkopers.

Doden door middel van jacht is ongewenst, behalve in uitzonderingsgevallen van bijvoorbeeld zeer moeilijk te vangen katten in een bosrijke omgeving. Het advies noemt tenslotte nog een aantal andere maatregelen rondom vaccins, zandbodems, stallen, ontlasting van huiskatten niet in de groenbak en een landelijk te gebruiken blauwdruk voor de aanpak van het zwervkattenprobleem.

Korte weergave van de inhoud

Naar aanleiding van de zwervkattenproblematiek in Nederland zijn al verschillende onderzoeksrapporten verschenen, waaronder een inventarisatieonderzoek van Wageningen Universiteit en Research Centre (Neijenhuis en Van Niekerk, 2015). Als aanvulling hierop presenteert de Raad voor Dierenaangelegenheden hierbij een

zienswijze met de nadruk op aan huis- en zwervkatten gerelateerde zoönosen en gezondheidsrisico's voor mens en dier. Om maatschappelijke onrust over dergelijke zoönosen te voorkomen wil de Raad problemen beheersen en verkleinen met adviezen over de uitvoering van te nemen maatregelen. De Raad beschouwt het bestaan van zwervkatten in bepaalde situaties als onvermijdelijk, maar met passende maatregelen kunnen ongewenste gevolgen en risico's worden beperkt. Behoudens uitzonderingen ziet de Raad het doden van zwervkatten dan ook niet als oplossing. Katteneigenaren en betrokken organisaties kunnen met proportionele maatregelen een negatief imago van katten voorkomen. De zienswijze beschrijft de mogelijke risico's van zwervkatten voor de gezondheid van mens en dier en de manier waarop die kunnen worden verminderd. Dit resulteert in een advies aan de staatssecretaris over de vraag hoe met deze problematiek om te gaan.

Katten kunnen een groot aantal infecties overbrengen aan elkaar, maar ook aan andere dieren zoals landbouwhuisdieren, huisdieren, wild en prooidieren zoals muis, rat en konijn. Daarnaast zijn ze (mede)verantwoordelijk voor een aantal zoönosen, infectieziekten bij de mens. In de integrale zienswijze worden deze mogelijke infecties benoemd in een aantal tabellen. De belangrijkste zijn *Toxoplasma gondii* en *Toxocara spp* (spoorwormen). Beide zijn omgevingszoönosen, komen veel voor en hebben gevolgen voor de volksgezondheid. Toxoplasmose is wereldwijd de meest voorkomende zoönose bij de mens, en in Nederland verantwoordelijk voor een relatief grote ziektelast onder de infectieziekten. Toxoplasma is over te dragen op alle dieren, inclusief landbouwhuisdieren.

Foto: Stichting Zwervkatten Rijnmond

Door verplichte identificatie en registratie van huiskatten kan de eigenaar van een latere zwervkat worden opgespoord.

Om de TNR-methode succesvol te laten zijn moet een aanzienlijk deel, liefst meer dan 70%, van de kattenpopulatie worden gevangen.

Besmetting met *Toxoplasma* en *Toxocara* gebeurt via een door katten besmette omgeving.

De kat is in ons land het enige dier dat fungeert als eindgastheer, verspreider van oöcysten, en daarmee verantwoordelijk voor het bestaan van deze infectie bij mens en dier. Spoelwormen (*Toxocara spp*) van katten en honden komen in Nederland veel voor en zijn van invloed op het welzijn van geïnfecteerde dieren. Bij mensen komen acute infecties voor met alarmerende klachten, naast infecties met vage klachten die soms niet worden herkend. Ook zijn er gezondheidsproblemen voor mensen met chronische luchtweginfecties. *Toxocara*-infecties worden veel vaker gezien bij zwervkatten (tot ~73%) dan bij andere katten.

Deze zienswijze richt zich op het terugdringen van gezondheidsrisico's voor mens en dier, met name van *Toxoplasma/Toxocara*, door eigenaren en betrokken organisaties te adviseren over maatregelen en de uitvoering daarvan. De zienswijze is geen literatuurstudie naar de aard en omvang van de volksgezondheidsproblematiek. De voorgestelde maatregelen zijn aan de ene kant bedoeld om de aantallen zwervkatten terug te dringen en aan de andere kant om besmetting van de omgeving te voorkomen. De Raad stelt de volgende maatregelen voor:

- Verplichte (vroeg)castratie/sterilisatie van katten om huiskattenpopulaties beheersbaar te houden en om zwervkatten te beletten zich voort te planten. Uitzonderingen ten behoeve van het fokken van katten moeten via een meldingsplicht worden gekoppeld aan voorwaarden over vaccinatie en ontwormen.
- Verder ontwikkelen en valideren van éénmalige vaccins (immunocontraceptie) voor toepassing op zwervkattenpopulaties.
- Wettelijk verplichten van identificatie en registratie van huiskatten om eigenaren te kunnen houden aan de verantwoordelijkheid om hun katten de nodige zorg te bieden.
- Katten zonder bekende gezondheids- en vaccinatie-status mogen niet worden geïmporteerd. Katten kunnen verder alleen nog via geregistreerde fokkers (al of niet van raskatten) of via een asiel of kattenopvangcentrum worden verkregen.
- Opstellen van een blauwdruk voor een 'Service Level Agreement' die landelijk wordt gebruikt voor de aanpak van zwervkattenpopulaties, waaronder *trap, neuter and*

return (TNR) ofwel vangen, castreren en terugplaatsen, op basis van bestaande *best practices*. Gemeentes zijn verantwoordelijk en maken aan de hand van een *service level agreement* (SLA) afspraken met uitvoerende organisaties die aan eisen voldoen, onder meer over werkzaamheden en financiën. Een SLA is voorwaarde voor ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet (later voor de Wet natuurbescherming).

- Gevangen of opgevangen zwerfkatten die uitzichtloos lijden en/of geen perspectief hebben op een dierwaardig bestaan, worden door een dierenarts geëuthanaseerd.
- Afschot (door jagers met een jachtakte) is uitsluitend acceptabel als laatste middel voor doding van een enkele zwerfkat (zonder eigenaar) in gebieden waar TNR volgens de in deze zienswijze geformuleerde eisen niet mogelijk is.
- De gedomesticeerde kat *Felis catus* dient als soort niet zonder voorwaarden op de huisdierenlijst te staan. Soortspecifieke houderijvoorschriften op het gebied van op eigen erf houden, voeding, ontwormen en hygiëne dragen bij aan het terugdringen van risico's voor de volksgezondheid. De Raad adviseert de gedomesticeerde kat te beoordelen volgens de systematiek van de huisdierenlijst.
- Laagdrempelige verkrijgbaarheid van ontwormingsmiddelen in de detailhandel dient behouden te blijven, mits betrokken partijen zorgdragen voor kwaliteit en kennis bij verkoopmedewerkers.
- De Raad adviseert nader onderzoek binnen TNR-programma's naar de haalbaarheid van het regelmatig

ontwormen van zwerfkatten via voedselopname (12 x per jaar volgens de ESCCAP systematiek) met behulp van vrijwilligers.

- Ontlasting van katten (particulieren en asielen/dierenpensions) moet worden geweerd uit de GFT-bak.

Foto: Stichting Zwerfkatten Rijnmond

Verplichte castratie of sterilisatie houdt huiskattenpopulaties beheersbaar en voorkomt dat zwerfkatten zich voortplanten.

- Gemeenten informeren over de onwenselijkheid en risico's van zandbodems op openbare speelterreinen, en adviseren om bij grondbedekking andere keuzes te maken (zoals rubber tegels).
- Katten dienen uit veestallen en bij veevoer te worden geweerd om infectieoverdracht naar productiedieren te voorkomen.

De Raad realiseert zich dat veel van de voorgestelde maatregelen vragen om de inzet van juridische instrumenten. Het belang van de gezondheid van mens en dier is echter zwaarwegend en urgent en andere mogelijkheden om deze problematiek aan te pakken zijn er vrijwel niet. Daarom ligt hier een taak voor de overheden. Voor het inbedden van maatregelen is het van belang dat verantwoordelijkheden worden afgestemd tussen gemeenten (opvang/gezondheid), provincies (natuur/ontheffing) en rijk (volksgezondheid/dierenwelzijn). Daarnaast adviseert

de Raad de staatssecretaris en de verantwoordelijke bewindspersoon van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zich nader te laten informeren over de volksgezondheidsaspecten zoals genoemd in dit rapport. Bij de keuze voor definitieve maatregelen moet rekening worden gehouden met een *One Health*-afweging zoals beschreven in de betreffende zienswijze van de Raad uit 2016, zodat alle relevante waarden van mens, dier en milieu een expliciete plek krijgen. De Raad adviseert tenslotte om over vijf jaar de genomen maatregelen te evalueren.

De Raad onderkent dat er, naast gezondheidsrisico's voor mens en dier, andere vraagstukken over zwervkatten zijn die maatschappelijke onrust meebrengen en waarin partijen tegenover elkaar kunnen staan. Een van deze vraagstukken is de invloed van zwervkatten op natuurwaarden zoals natuurwaarden, predatiedruk en hybridisatie. De Raad adviseert de staatssecretaris om hieraan desgewenst een afzonderlijke adviesvraag te wijden.

Foto: Leny Kolenbrander

Raadslid Joost de Jongh en zijn vrouw nemen een voormalige zwervkat onder hun hoede. Eigenaren spelen een belangrijke rol bij de beheersing van de zwervkattenproblematiek.

Bijlage

Betrokkenen bij deze zienswijze

Deze zienswijze is een product van de gehele Raad voor Dierenaangelegenheden. Hij werd voorbereid door een forum bestaande uit de raadsleden dr. ing. H. Hopster, J. Th. de Jongh, drs. H.M. van Veen en prof. dr. F. van Knapen (voorzitter). Het secretariaat van het forum werd vervuld door ir. M.H.W. Schakenraad en drs. R.L. van Oudheusden.

Leden van de Raad voor Dierenaangelegenheden op 1 januari 2016

Prof.dr. J.J.M. van Alphen
Prof.dr.ir. J.A.M. van Arendonk (tot 1 januari 2016)
Dr.ir. G.B.C. Backus
Dr. H.M.G. Beers-Schreurs
W.T.A.A.G.M. van den Bergh
Mr. A.G. Dijkhuis
Prof.mr. A.A. Freriks
Prof.dr. S. Haring
Prof.dr. ir. L.A. den Hartog
A.L. ten Have-Mellema
Prof.dr. L.J. Hellebrekers
Dr. S.A. Hertzberger
J.E. Hesterman
A.J.M. van Hoof
Dr.ing. H. Hopster
Prof.dr.ir. M.C.M. de Jong (tot 1 januari 2016)
Ir. M. de Jong-Timmerman
J.Th. de Jongh

Drs. J. Kaandorp
Prof.dr.ir. B. Kemp
Prof.dr. F. van Knapen
Prof.dr. P.A. Koolmees
Prof.dr. M.P.G. Koopmans
Dr. F.L.B. Meijboom
Prof.dr. F. Ohl, voorzitter († 28 januari 2016)
Ir. F.C. v.d. Schans
Dr.ir. M.C.Th. Scholten
Prof. dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan
Prof.dr. J.A. Stegeman
Ir. M.H.A. Steverink
H.W.A. Swinkels
Dr.ir. J.W.G.M. Swinkels
Drs. R.A. Tombrock
Prof.dr.ir. J.C.M. van Trijp
Drs. H.M. van Veen
P.J. Vingerling (tot 1 maart 2016)

2016, Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag

© Sommige rechten zijn voorbehouden / Some rights reserved

Voor deze uitgave zijn gebruiksrechten van toepassing zoals vastgelegd in de Creative Commons licentie Naamsvermelding 3.0 Nederland. Voor de volledige tekst van deze licentie zie <http://www.creativecommons.org/licenses/by/3.0/nl/>

Ontwerp:

Ellen Bouma, www.ellenbouma.nl

Productie en eindredactie:

Martijn de Groot, www.martijndegroot.com

Opmaak en drukwerk:

Xerox/OBT, Den Haag

Foto omslag:

iStock

Foto's binnenwerk:

Copyright foto vermeld naast de foto

www.rda.nl

Raad voor Dierenaangelegenheden

Bezuidenhoutseweg 73

2594 AC Den Haag

Bij de productie van deze samenvatting is gebruik gemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloorvrij gebleekt en 100% gerecycled.